

KAPITTEL 1

Innledning

Øivind Varkøy Norges musikkhøgskole

Ellen M. Stabell Norges musikkhøgskole

Bjørnar Utne-Reitan Norges musikkhøgskole

I 2018 etablerte Norges musikkhøgskole (NMH) et historieprosjekt i anledning høgskolens kommende 50-årsjubileum i 2023. Prosjektet ble først ledet av nåværende NMH-rector Astrid Kvalbein, deretter av Nina Urholt Nielsen og fra sommeren 2022 og gjennom jubileumsåret av Bjørnar Utne-Reitan. Historieprosjektet er finansiert av Lindemans Legat og NMH, og har som mål å frembringe forskning om og dokumentasjon av tilblivelsen, utviklingen og virksomheten til Norges musikkhøgskole og dens forgjenger, Musikkonservatoriet i Oslo. Disse institusjonene ses også i lys av kultur- og musikkutdanningshistorien generelt, både nasjonalt og internasjonalt. Således inkluderer prosjektet også perspektiv som ser utenfor NMHs vegger.

Denne antologien springer ut av historieprosjektets virksomhet, og er realisert i samarbeid med Senter for utdanningsforskning i musikk (CERM) og Senter for fremragende utdanning i musikkutøving (CEMPE), begge ved NMH. Tematikken for antologien er *historisk orientert utdanningsforskning i musikk og tendenser i utviklingen av høyere musikkutdanningsinstitusjoner – før og nå*. Historieprosjektets brede interessefelt gjenspeiles i antologien: Selv om NMH er i fokus i de fleste bidragene, er det også flere artikler som anlegger et bredere musikkutdanningshistorisk perspektiv.

Musikkutdanningshistorie kan utforskes fra en rekke innfallsvinkler, både med utgangspunkt i skriftlige kilder (studieplaner, styringsdokumenter, lærebøker osv.) og muntlige kilder (intervjuer med lærere, studenter, ledelse osv.). Bidragene i denne antologien reflekterer forskjellige måter å arbeide med historisk forskning på i en musikkfaglig kontekst. Enkelte av

bidragsyterne i antologien bruker eksempelvis kvalitativt forskningsintervju som metode, og har i den sammenheng behandlet persondata. Dette stiller andre forskningsetiske krav enn skriftlig arkivmateriale. Behandling av persondata i NMHs historieprosjektet er innmeldt til, og godkjent av, Sikt (tidligere NSD).

Forskning på høyere musikkutdanning er vokst til et stort og mangfoldig felt. I sin gjennomgang av dette feltet viser tidligere NMH-rector og professor i musikkpedagogikk Harald Jørgensen (2009) at det likevel er flere aspekter ved høyere musikkutdanning som er lite berørt. Et av disse er det historiske, som hovedsakelig er behandlet i festskrift eller andre populærvitenskapelige fremstillinger og ikke i fagfelleverderte publikasjoner. Jørgensen er tydelig: «Works that go thoroughly into the history of our major music education traditions are still lacking» (Jørgensen, 2009, s. 19).

Dette har endret seg lite i de snart femten årene som har gått siden Jørgensens undersøkelse, i alle fall i den norske konteksten. Likevel finnes det noe tidligere litteratur om norsk høyere musikkutdanningshistorie. I løpet av prosjektperioden har historieprosjektet opparbeidet god oversikt over den eksisterende litteraturen på feltet. Denne er nå systematisert som en bibliografi, som inkluderer både populærvitenskapelige og vitenskapelige publikasjoner. Bibliografien er inkludert som et vedlegg til denne antologien.¹

Norsk musikkutdanningshistorie er del av et bredere europeisk felt. Historisk litteratur om høyere musikkutdanning i Europa mer overordnet er også sparsom, selv om denne naturlig nok er større. Det finnes blant annet flere gode oversiktstekster (Gies, 2019; Richter, 2016; Tregear, 2020; Weber et al., 2001), samt tobindsverket *Musical Education in Europe (1770–1914)* (Fend & Noiray, 2005). Det er også, særlig i senere år, kommet til flere kritiske studier av historisk innflytelsesrike konservatorier (Navon, 2020; Rubinoff, 2017; Wasserloos, 2004). Den eksisterende utdanningshistoriske litteraturen – både om Europa generelt og Norge spesielt – fokuserer særlig på 1800-tallet og tidligere perioder, mens det til sammenligning er skrevet lite om den senere utviklingen på 1900-tallet og tidlig 2000-tall (jf. Utne-Reitan, 2022, s. 15–19).

Det er verdt å merke seg at den eksisterende litteraturen i stor grad er situert innenfor mer generelle musikkvitenskapelige og -historiske rammer

1 Det gis derfor ingen systematisk gjennomgang av tidligere litteratur om norsk musikkutdanningshistorie her, men henvises heller til den vedlagte bibliografiske oversikten.

heller enn det musikkpedagogiske fagfeltet. Forskning på høyere musikkutdanning har riktignok vært dominert av musikkpedagogiske forskere, men norsk (og nordisk) musikkpedagogisk forskning har i all hovedsak vært orientert mot samtiden, med unntak av et par sentrale historisk og idéhistorisk orienterte bidrag om musikkfaget i grunnskolen og musikkpedagogisk filosofi (Jørgensen, 1982; Varkøy, 2001, 2015). I denne antologien er vi veldig glade for å ha med bidrag fra forskere fra ulike musikkfaglige disipliner, fra musikkpedagoger og musikkterapeuter til komponister og musikkvitere.

Historieprosjektet har som mål å sette norsk høyere musikkutdanningshistorie på forskningsagendaen, og å bidra til å fylle noen av de mange hullene i dette forskningsfeltet. Prosjektet har blant annet presentert forskningsresultater i en temadel i 2022-utgaven av *Studia Musicologica Norvegica*, samt i flere enkeltstående fagfelleverderte publikasjoner. I tillegg kommer ikke-fagfelleverderte utgivelser som har som hensikt å dokumentere og/eller formidle NMHs utvidede historie for et bredere publikum.² Denne antologien er et annet av prosjektets resultater. Den samler både bidrag som er bestilt av historieprosjektet og svar på en åpen *call for papers* som ble sirkulert våren 2022. Antologien presenterer mange nye historiske perspektiver, men er på ingen måte uttømmende. Det er fortsatt rom for mye mer historisk orientert forskning på høyere musikkutdanning, og vi håper at denne samlingen med artikler inspirerer til videre utforskning av dette feltet i tiden som kommer.

Antologien er tematisk inndelt i seks deler. De første to kapitlene omhandler *institusjonalisering av musikerutdanningen*, først i et europeisk perspektiv gjennom Stefan Gies' artikkel om den europeiske musikkonservatorietradisjonen og mesterlæremodellen. Deretter følger en artikkel hvor Christoph Siems diskuterer opprettelsen av Lindeman-familiens organistskole (som raskt vokste til å bli Musikkonservatoriet i Oslo) og sammenlikner denne institusjonen med Otto Winter-Hjelm og Edvard Griegs tidligere forsøk på å etablere en konservatorieutdanning i hovedstaden.

Den andre delen inkluderer tre kapitler som alle omhandler fag som ofte omtales som *støttefag i høyere musikkutdanning*. Gjertrud Pedersen har analysert dokumenter og intervjuet sentrale lærere i musikkhistorie ved Norges musikkhøgskole for å belyse endringer, både i studieplaner

2 Se prosjektets nettside for en fullstendig oversikt: <https://nmh.no/forskning/prosjekter/musikkhogskolens-historieprosjekt>.

og hvordan faget har blitt undervist. Deretter følger en artikkel skrevet av Aslaug Louise Slette om gehørtreningsfagets didaktiske utvikling fra 1973 og frem til i dag, basert på dokumentanalyser av studieplaner og intervju med sentrale hørelærepedagoger ved Norges musikkhøgskole. Til sist gir Bjørnar Utne-Reitan en overordnet historisk diskusjon av funksjonsteori, et sentralt element i musikkteoriundervisningen i Norge de siste femti årene.

Antologiens tredje del handler om *etablering og fremvekst av fagområder*. Geir Johansen utforsker musikkpedagogikkutdannelsens filosofiske grunnlag, målsettinger og tradisjoner fra oppstarten i 1973 og frem til i dag, og viser hvordan utdannelsen og forskningsfeltet har åpnet opp for stadig flere sjangre, musikalske kontekster og musikkulturer. Even Ruud og Gro Trondalen redegjør for sentrale utviklingstrekk av musikkterapi som utdanning og forskningsfelt, blant annet hvordan synet på musikkbegrepet og musikkens funksjon i samfunnet har endret seg. Til slutt i denne delen kommer et mer personlig essay signert Asbjørn Schaathun hvor han presenterer sine tanker om utviklingen av komposisjonsstudiet ved NMH gjennom de siste femti årene.

Mens Norges musikkhøgskole i 1973 startet opp som en utdanning for klassiske musikere og musikkpedagoger, har stadig flere sjangre og musikalske praksiser blitt innlemmet. I den fjerde delen av antologien får vi innblikk i *sjangerutvidelse i utøverutdanningen*. Karin Eriksson har gjort en etnografisk studie der hun har intervjuet sentrale musikere og lærere i folkemusikkmiljøet, og inkluderer i tillegg studieplaner og arkivopptak som materiale. I den etterfølgende artikkelen gir Hans Weisethaunet oss innblikk i undervisningspraksiser i jazz og improvisert musikk gjennom en etnografisk casestudie av den toneangivende sangeren, improvisatøren og pedagogen Sidsel Endresen.

Antologiens femte del handler om *utvidelse av høyere musikkutdannings ansvarsområde*, både oppover i form av tredje syklus med innføring av doktorgradsutdanning og nedover i form av inkludering av talentutviklingsprogram for barn og unge under 19 år. I en artikkel om Norges musikkhøgskoles doktorgradsprogram i oppføringspraksis, musikkpedagogikk og musikkterapi redegjør Solveig Christensen, Harald Jørgensen og Øivind Varkøy for etableringen og utviklingen av programmet, i tillegg til å drøfte mulige fremtidige utfordringer, basert på analyse av dokumenter og arkivmateriale. Mens det vitenskapelige doktorgradsprogrammet fyller 25 år i NMHs jubileumsår, fyller det nasjonale talentutviklingsprogrammet Unge Musikere 20 år. Ellen M. Stabell har i sin artikkel gjort en

diskursanalyse av rapporter og innstillinger som var sentrale for etablering av det nasjonale talentutviklingsprogrammet ved de statlige musikkutdanningsinstitusjonene, og for den generelle veksten i satsninger for spesialisering musikkopplæring for barn og unge som vi har sett i Norge siden årtusenskiftet.

Mot slutten av antologien, i del seks, kommer vi tilbake til *mesterlære-modellen*, som Veronica Ski-Berg omtaler som en «rasjonalisert myte». Basert på en analyse av NMHs strategiplaner fra 1998 og frem til i dag diskuterer Ski-Berg hvordan fremveksten av studentinvolvering har utfordret maktrelasjonene i høyere musikkutdanning og hvordan institusjoner som NMH endrer seg både på grunn av indre og ytre press. Etter denne siste ordinære artikkelen kommer den allerede nevnte bibliografiske oversikten over norsk høyere musikkutdanningshistorie, utarbeidet av Bjørnar Utne-Reitan.

Referanser

- Fend, M. & Noiray, M. (Red.). (2005). *Musical education in Europe (1770–1914): Compositional, institutional, and political challenges* (bd. 1–2). Berliner Wissenschafts-Verlag.
- Gies, S. (2019). How music performance education became academic: On the history of music higher education in Europe. I S. Gies & J. H. Sætre (Red.), *Becoming musicians: Student involvement and teacher collaboration in higher music education* (s. 31–51). Norges musikkhøgskole. <https://hdl.handle.net/11250/2826985>
- Jørgensen, H. (1982). *Sang og musikk: Et fags utvikling i grunnskolen fra 1945 til 1980*. Aschehoug.
- Jørgensen, H. (2009). *Research into higher music education: An overview from a quality improvement perspective*. Novus.
- Navon, J. (2020). Pedagogies of performance: The Leipzig Conservatory and the production of *Werktreue*. *The Journal of Musicology*, 37(1), 63–93. <https://doi.org/10.1525/JM.2020.37.1.63>
- Richter, C. (2016). Musikausbildung. I *MGG Online*. <https://www.mgg-online.com/mgg/stable/12731>
- Rubinoff, K. R. (2017). Toward a revolutionary model of music pedagogy: The Paris Conservatoire, Hugot and Wunderlich's *Méthode de flûte*, and the disciplining of the musician. *Journal of Musicology*, 34(4), 473–514. <https://doi.org/10.1525/jm.2017.34.4.473>
- Tregear, P. (2020). Universities and conservatories. I P. Watt, S. Collins & M. Allis (Red.), *The Oxford handbook of music and intellectual culture in the nineteenth century* (s. 271–292). Oxford University Press.
- Utne-Reitan, B. (2022). *Harmony in conservatoire education: A study in the history of music theory in Norway* [Doktorgradsavhandling]. Norges musikkhøgskole. <https://hdl.handle.net/11250/3031991>
- Varkøy, Ø. (2001). *Musikk for alt (og alle): Om musikkens syn i norsk grunnskole* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Varkøy, Ø. (2015). *Hvorfor musikk? En musikkpedagogisk idéhistorie* (2. utg.). Gyldendal.
- Wasserloos, Y. (2004). *Das Leipziger Konservatorium der Musik im 19. Jahrhundert: Anziehungs- und Ausstrahlungskraft eines musikpädagogischen Modells auf das internationale Musikleben*. Olms.
- Weber, W., Arnold, D., Gessele, C. M., Cahn, P., Oldani, R. W. & Ritterman, J. (2001). Conservatories. I *Grove Music Online*. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.41225>